

LITTERATURNYT

Sven Ulric Palme: Riksföreståndervalet 1512. (Uppsala universitets årsskrift 1949. A.-B. Lundequistska bokhandeln. Uppsala).

Bogens emne, rigsförstandervälet i 1512, er set i sammenhæng med de foregående decenniers nordiske og især svenske historie, hvor forskellige synspunkter vedrørende udenrigspolitik over for Danmark, Lübeck og Rusland, modstridende sociale interesser, klikevæsen inden for adelen, ønsker om genoprettelse af den nordiske union og om dens endelige afskaffelse, rigsförstanderens ret til at uddele len, fordelingen af myndigheden mellem rigsraadet og statsoverhovedet, hvor alt dette og mere til spillede en rolle ved politiske afgørelser og satte spor i svensk politisk liv, spor, der var af betydning ved rigsförstandervälet i 1512 og derfor med rette belyses i forbindelse med skildringen af välet.

Hovedpersonerne i bogen er rigsförstanderne Svante Nilsson Sture og hans søn Sten Sture den Yngre. Begge var imod genoprettelsen af unionen og for, at statsoverhovedet skulde have større myndighed. Svante Sture stræbte i sin rigsförstandertid 1503—12 at udnytte enhver foreliggende situation i den retning. Under indbyrdes uenighed mellem Danmark, Lübeck og Sverige søgte han at faa det bedste ud af det for sit land. Det var i sig selv en vanskelig balancekunst, og den blev det yderligere derved, at en del af den svenske rigsraadsadel var unionsvenlig og i givet fald villig til at støtte kong Hans mod Svante Sture, d. v. s., hvis han tiltog sig mere myndighed, end adelen syntes om. Hvad det sidste angaar, stod den største del af adelen enig over for rigsförstanderen, og en af dens mænd, Jakob Ulfsson, var i realiteten rigsraadets kontrolør over for Svante Sture. Jakob Ulfsson var tilhænger af en union, hvor kongen var nødt til at rette sig efter rigsraadet; men han anlagde ikke ensidige adelssynspunkter, han ønskede i udstrakt grad ret og rimelighed for befolkningen, som det der bedst tjente landet som helhed. Naar derfor Svante Sture ad omveje eller bagveje, f. eks. ved uddeling af len, søgte at øge rigsförstanderens magt og gavne sine egne interesser, var Jakob Ulfsson i spidsen for dem, der bremsede ham. Det blev nødvendigt saa tit, at oppositionen mod Svante Sture resulterede i en sammensværgelse og krav om hans afgang 1511. Han tilbød da at »nedlægge rigsförstanderskabet i raadets, adelens, borgernes og almuens hænder«, men hans tilbud blev ikke modtaget, han skulde kapitulere betingelsesløst. Der rejstes anklage mod ham for ikke at have fulgt raadets beslutninger, og i januar 1512 valgtes den rige, lærde Erik Trolle til rigsförstander. Han var »bærer af den konstitutionelle raadsoppositionens politiske traditioner«, og han hørte til Jakob Ulfssons nærmeste kreds, men han ønskede betænkningstid, hvad angik at modtage välet, og mens græsset groede, døde horsemor. Tiderne var vanskelige, bergsmænd og almue sympatiserede med Svante Sture, og denne havde forstaaet at splitte modstanderne ved at tildele flere af dem samme len. Udenrigspolitiske forhandlinger

stod netop da paa med det formaal at sikre freden over for Danmark og Lübeck, og disse forhandlinger fik betydning i de indrepolitiske forhold i Sverige. Svante Sture døde, og da Erik Trolle svarede ja til tilbudet om rigsforstanderstillingen, fik Sten Svantesson Sture nys derom før ventet og gik til aktion. Han fik almuen og nogle af de konstitutionelt sindede raader paa sin side. Han drog rundt og lod sig hylde og var ikke til at komme udenom, for han var militært mægtig, i besiddelse af en række vigtige slotte, og han havde penge nok. Overfor alt dette havde raadet kun et retskrav at stille. Det endte med, at Sten Sture blev hyldet af rigsraadet paa Stockholms slot en Julidag i 1512.

Værkets indhold svarer til dets undertitel: Studier i nordisk politik och svensk statsrätt 1470—1523. En del af forfatterens tidligere bøger og afhandlinger behandler emner fra sturetiden, og riksföreståndervalet 1512 virker som en samlende redegørelse for, hvordan nordisk politik og svensk statsret var i en stor del af perioden 1410—1523. Bogen er forsynet med personregister, fortegnelse over kilder og litteratur og desuden en række bilag og ekskurser til nærmere belysning af enkelte spørgsmaal i hovedskildringen; de kildehenvisninger, der hører sig til, efterhaanden som beretningen skrider frem, findes i fodnoter paa de respektive sider. Forfatteren gaar til værket som fuldt rustet historiker med metode, kundskaber, vurderingsevne i orden og med den hensigt baade at redegøre for emnet og at vise det metodiske princip — som historikere paa forhaand kender og anerkender — at den politiske histories kilder kun kan tolkes rigtigt efter et grundigt og nøjagtigt studium af de statsretlige former og forhold og de politiske begreber, som kilderne beskæftiger sig med.

Bogen er fuld af detaljer, men de er ikke bare løse facta, de har en funktion i skildringen, nemlig den at belyse aarsag og virkning, svingninger i personers opfattelse og ændringer i situationer. Skildringen er som et indviklet puslespil eller en krydsordsopgave, hvor hensigter, muligheder og kendsgerninger krydser hinanden, ofte paa overraskende vis. Læseren maa holde ørene stive for at kunne følge med. For den tilstrækkeligt opmærksomme er skildringen klar, den følger en fast linie, der tydeliggøres ved, at forfatteren afvejer nøgternt og stadig skelner skarpt mellem det faktiske og det mulige og viser sig i stand til at udrede indfildrede traade. Fremstillingen er præget ogsaa af evne til at se en sag fra flere sider og tage mange muligheder med i betragtning. Tilsidst belyses forholdene i 1512 og tidligere ved hjælp af Sten Stures historie efter 1512. Sagt kort: bogen er et grundigt arbejde.

Jens Clausen.

Poul Meyer: Danske bylag. En fremstilling af det danske landsbystyre paa baggrund af retshistoriske studier over jordfællesskabets hovedproblemer. 1949. (Nyt Nordisk Forlag).

De historiske undersøgelser har — som forfatteren i indledningen bemærker — kun i ringe grad beskæftiget sig med landsbyens indre retsforhold; en vis tøven ved at vove sig ud paa det foreliggende grundlag har utvivlsomt gjort sig gældende. Nye vider dukker stadigt op, og de allerede kendte er utilfredsstillende udgivet, endelig maa man antage, at tingbøgerne i al deres uoverkommelighed indeholder en mængde stof, der vil være af betydning ved opgavens løsning. Forfatteren har imidlertid ikke ladet sig afskrække heraf, og der er grund til at være ham taknemmelig herfor. Han afgrænser heller